Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 7ης Ιουλίου 2016*

«Προδικαστική παραπομπή — Ανταγωνισμός — Άρθρο 101 ΣΛΕΕ — Σύμβαση παραχωρήσεως αδείας μη αποκλειστικής χρήσεως — Δίπλωμα ευρεσιτεχνίας — Απουσία προσβολής — Υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως»

Στην υπόθεση C-567/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το cour d'appel de Paris (εφετείο Παρισίων, Γαλλία) με απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Δεκεμβρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Genentech Inc.

κατά

Hoechst GmbH,

Sanofi-Aventis Deutschland GmbH,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, A. Arabadjiev, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund (εισηγητή) και E. Regan, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: V. Tourrès, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 20ής Ιανουαρίου 2016,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Genentech Inc., εκπροσωπούμενη από τους E. Kleiman, S. Saleh, C. Ritz, L. De Maria, E. Gaillard, J. Philippe, avocats, καθώς και από τους P. Chrocziel και T. Lübbig, Rechtsanwälte,

— η Hoechst GmbH και η Sanofi-Aventis Deutschland GmbH, εκπροσωπούμενες από τους A. Wachsmann, A. van Hooft, M. Barbier, A. Fisselier και T. Elkins, avocats,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους D. Colas και D. Segoin, καθώς και από την J. Bousin,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Rubio González,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Bulterman και M. de Ree,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους A. Dawes και B. Mongin, καθώς και από την F. Castilla Contreras,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 17ης Μαρτίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Genentech Inc., αφενός, και των Hoechst GmbH και Sanofi-Aventis Deutschland GmbH, αφετέρου, σχετικά με την ακύρωση διαιτητικής αποφάσεως αφορώσας την εκτέλεση συμβάσεως με αντικείμενο την παραχώρηση δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

3 Στις 6 Αυγούστου 1992, η Behringwerke AG παραχώρησε στην Genentech παγκόσμιας ισχύος άδεια μη αποκλειστικής χρήσεως (στο εξής: σύμβαση παραχωρήσεως αδείας χρήσεως) ενεργοποιητή του ανθρώπινου κυτταρομεγαλοϊού (στο εξής: ενεργοποιητής CMVH). Η τεχνολογία αυτή αποτέλεσε το αντικείμενο του χορηγηθέντος στις 22 Απριλίου 1992 ευρωπαϊκού διπλώματος ευρεσιτεχνίας αριθ. EP 0173 177 53, το οποίο ανακλήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 1999, καθώς και των αριθ. US 522 και US 140 δύο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας Ηνωμένων Πολιτειών, τα οποία χορηγήθηκαν στις 15 Δεκεμβρίου 1998 και στις 17 Απριλίου 2001, αντιστοίχως.

4 Η Genentech χρησιμοποίησε τον ενεργοποιητή CMVH προκειμένου να καταστήσει ευχερέστερη τη μεταγραφή της ακολουθίας του δεσοξυριβονουκλεϊκού οξέος (DNA) που ήταν αναγκαία για την παραγωγή βιοφαρμάκου του οποίου η δραστική ουσία είναι το rituximab. Η Genentech διαθέτει το φάρμακο αυτό στο εμπόριο εντός των Ηνωμένων Πολιτειών με την εμπορική ονομασία Rituxan και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την εμπορική ονομασία MabThera.

5 Η σύμβαση παραχωρήσεως αδείας χρήσεως διεπόταν από το γερμανικό δίκαιο.

6 Από το άρθρο 3.1 της συμβάσεως αυτής παραχωρήσεως αδείας χρήσεως προκύπτει ότι η Genentech δεσμευόταν να καταβάλει ως αντίτιμο για τα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως του ενεργοποιητή CMVH:

— κατ' αποκοπήν δικαιώματα εκμεταλλεύσεως ύψους 20 000 γερμανικών μάρκων (DM) (περίπου 10 225 ευρώ)·

— ετήσιο σταθερό ποσό δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως ύψους 20 000 DM·

— τρέχοντα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως ύψους 0,5 % επί των καθαρών πωλήσεων τελικών προϊόντων εκ μέρους του κατόχου της αδείας, καθώς και των θυγατρικών εταιριών του και των εταιριών στις οποίες είχε εκχωρηθεί η άδεια χρήσεως.

7 Στη σύμβαση παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, τα «τελικά προϊόντα» ορίζονται ως «αγαθά εμπορικώς διαπραγματεύσιμα τα οποία ενσωματώνουν προϊόν που καλύπτεται από την άδεια χρήσεως, πωλούμενα σε μορφή κατάλληλη προς χορήγηση σε ασθενείς για θεραπευτικούς σκοπούς ή προς χρήση στο πλαίσιο διαγνωστικής διαδικασίας, και τα οποία δεν προορίζονται ούτε διατίθενται στο εμπόριο με σκοπό νέα διαμόρφωση, θεραπεία, επανασυσκευασία ή νέα σήμανση πριν από τη χρήση τους». Όσον αφορά τον όρο «προϊόντα καλυπτόμενα από άδεια», αυτός δηλώνει, κατά την εν λόγω συμφωνία, «τα υλικά (περιλαμβανομένων των οργανισμών) των οποίων η παρασκευή, η χρήση ή η πώληση θα παραβίαζε, ελλείψει της παρούσας συμβάσεως, μία ή περισσότερες αξιώσεις των οποίων δεν έχει λήξει η ισχύς και οι οποίες περιλαμβάνονται στα δικαιώματα που συνδέονται με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας τα οποία αφορά η άδεια».

8 Η Genentech κατέβαλε τα κατ' αποκοπήν και τα ετήσια δικαιώματα εκμεταλλεύσεως, ουδέποτε όμως κατέβαλε τα τρέχοντα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως στη Hoechst, εταιρία που υποκαταστάθηκε στα δικαιώματα της Behringwerke.

9 Στις 30 Ιουνίου 2008, η Sanofi-Aventis Deutschland, θυγατρική της Hoechst, όχλησε την Genentech όσον αφορά τα τελικά προϊόντα που η δεύτερη διέθετε στο εμπόριο χωρίς να καταβάλλει τα τρέχοντα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως.

10 Στις 27 Αυγούστου 2008, η Genentech κοινοποίησε στη Sanofi-Aventis Deutschland καταγγελία της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, με ισχύ από της 28ης Οκτωβρίου 2008.

11 Στις 24 Οκτωβρίου 2008, η Hoechst, θεωρώντας ότι η Genentech είχε χρησιμοποιήσει τον ενεργοποιητή CMVH χωρίς να καταβάλει τα τρέχοντα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως, κίνησε κατά της εταιρίας αυτής διαδικασία διαιτησίας, βάσει της ρήτρας περί υπαγωγής διαφορών σε διαιτησία η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 11 της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως.

12 Στις 27 Οκτωβρίου 2008, η Sanofi-Aventis Deutschland άσκησε ενώπιον του United States District Court for the Eastern District of Texas (Περιφερειακού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου για την Ανατολική Περιφέρεια του Τέξας, Ηνωμένες Πολιτείες) αγωγή κατά των Genentech και Biogen Idec Inc. λόγω προσβολής δικαιωμάτων αντλούμενων εκ των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας τα οποία αποτελούσαν το αντικείμενο της αδείας χρήσεως. Οι δύο τελευταίες εταιρίες άσκησαν αυθημερόν αγωγή κηρύξεως της ακυρότητας αυτών των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ενώπιον του United States District Court for the Northern District of California (Περιφερειακού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου για τη Βόρεια Περιφέρεια της Καλιφόρνιας, Ηνωμένες Πολιτείες). Τα δύο αυτά ένδικα βοηθήματα συνεκδικάσθηκαν ενώπιον του δευτέρου εκ των προμνημονευθέντων δικαστηρίων, το οποίο τα απέρριψε με απόφαση της 11ης Μαρτίου 2011.

13 Με απόφαση της 22ας Μαρτίου 2012, το United States Court of Appeals for the Federal Circuit (Ομοσπονδιακό Εφετείο των Ηνωμένων Πολιτειών, Ηνωμένες Πολιτείες) απέρριψε την έφεση της Sanofi-Aventis Deutschland κατά της αποφάσεως αυτής.

14 Με τρίτη μερική διαιτητική απόφαση, την οποία εξέδωσε στις 5 Σεπτεμβρίου 2012 (στο εξής: τρίτη μερική διαιτητική απόφαση), το μονομελές διαιτητικό όργανο που είχε επιλεγεί από τα μέρη [στο εξής: διαιτητής] έκρινε ότι η Genentech υποχρεούνταν να καταβάλει στη Hoechst τα τρέχοντα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως.

15 Στις 10 Δεκεμβρίου 2012, η Genentech άσκησε ενώπιον του cour d'appel de Paris (εφετείου Παρισίων, Γαλλία) αγωγή ακυρώσεως της τρίτης μερικής διαιτητικής αποφάσεως.

16 Στις 25 Φεβρουαρίου 2013, ο διαιτητής εξέδωσε την οριστική διαιτητική απόφαση, στην οποία περιλαμβανόταν η τέταρτη μερική διαιτητική απόφαση, με αντικείμενο την εκτίμηση περί του ποσού των οφειλομένων δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως και των εξόδων της διαιτησίας, και με την οποία

υποχρέωσε την Genentech να καταβάλει στη Hoechst, πλέον των εξόδων διαιτησίας και νομικής εκπροσωπήσεως, ποσό αποζημιώσεως ύψους 108 322 850 ευρώ, προσαυξημένο με τόκους. Η οριστική διαιτητική απόφαση αυτή συμπληρώθηκε με την από 22 Μαΐου 2013 προσθήκη.

17 Με διάταξη της 3ης Οκτωβρίου 2013, το cour d'appel de Paris (εφετείο Παρισίων) κήρυξε εκτελεστή την τρίτη μερική διαιτητική απόφαση και απέρριψε το αίτημα συνεκδικάσεως των αγωγών ακυρώσεως που είχε ασκήσει η Genentech κατά της εν λόγω τρίτης μερικής διαιτητικής αποφάσεως, της οριστικής διαιτητικής αποφάσεως της 25ης Φεβρουαρίου 2013 και της από 22 Μαΐου 2013 προσθήκης στην τελευταία.

18 Στο πλαίσιο της διαδικασίας με αίτημα την ακύρωση της τρίτης μερικής διαιτητικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η σύμβαση παραχωρήσεως αδείας χρήσεως είναι συμβατή με το άρθρο 101 ΣΛΕΕ. Επισημαίνει ότι ο διαιτητής έκρινε ότι, κατά το χρονικό διάστημα ισχύος της συμβάσεως αυτής, ο κάτοχος της αδείας υποχρεούνταν εκ της συμβάσεως στην καταβολή δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως μολονότι η ακύρωση των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας είχε αναδρομική ισχύ. Διερωτάται αν μια τέτοια σύμβαση αντιβαίνει στις διατάξεις του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, καθόσον επιβάλλει στον κάτοχο αδείας υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως που έχουν πλέον καταστεί άνευ αιτίας λόγω της ακυρώσεως των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας από τα οποία αντλούνται τα μεταβιβασθέντα δικαιώματα χρήσεως και τον περιάγει σε «μειονεκτική ως προς τον ανταγωνισμό θέση».

19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το cour d'appel de Paris (εφετείο Παρισίων) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 101 ΣΛΕΕ την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτές το ενδεχόμενο εφαρμογής, σε περίπτωση ακυρώσεως διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως που επιβαρύνει τον κάτοχο της αδείας με την υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως αποκλειστικώς για τη χρήση των δικαιωμάτων που αντλούνται από τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας τα οποία αφορά η άδεια;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

Επί του παραδεκτού

20 Η Hoechst και η Sanofi-Aventis Deutschland (στο εξής και από κοινού: Hoechst), καθώς και η Γαλλική Κυβέρνηση διατείνονται ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη, ισχυρισμό τον οποίο αμφισβητεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

21 Πρώτον, η Hoechst υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες δεν επιτρέπουν στο αιτούν δικαστήριο την υποβολή τέτοιου ερωτήματος, άλλως αυτό θα παραβεί τους κανόνες περί της δικαιοδοσίας του. Η Hoechst δηλώνει ότι, ως εκ τούτου, άσκησε αναίρεση ενώπιον του Cour de cassation (ανωτάτου ακυρωτικού δικαστηρίου, Γαλλία) κατά της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

22 Ωστόσο, πρέπει να υπομνησθεί, αφενός, ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί ούτε επί της ερμηνείας των νομοθετικών ή κανονιστικών εθνικών διατάξεων ούτε επί του αν οι διατάξεις αυτές είναι σύμφωνες με το δίκαιο της Ένωσης (απόφαση της 11ης Μαρτίου 2010, Attanasio Group, C-384/08, EU:C:2010:133, σκέψη 16 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) και, αφετέρου, ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο να διακριβώσει αν η απόφαση περί παραπομπής εκδόθηκε σύμφωνα με τους εθνικούς κανόνες περί οργανώσεως των δικαστηρίων και δικονομίας (αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 1982, Reina, 65/81, EU:C:1982:6, σκέψη 8, και της 23ης Νοεμβρίου 2006, Asnef-Equifax και Administración del Estado, C-238/05, EU:C:2006:734, σκέψη 14).

23 Το Δικαστήριο δεσμεύεται από την απόφαση περί παραπομπής που εξέδωσε δικαστήριο κράτους μέλους, εφόσον η απόφαση αυτή δεν ακυρώθηκε κατόπιν ασκήσεως ενδίκου μέσου που ενδεχομένως προβλέπει το εθνικό δίκαιο (αποφάσεις της 12ης Φεβρουαρίου 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf, 146/73, EU:C:1974:12, σκέψη 3, και της 1ης Δεκεμβρίου 2005, Burtscher, C-213/04, EU:C:2005:731, σκέψη 32). Εν προκειμένω, από τα στοιχεία που προσκομίσθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, προκύπτει ότι, με διάταξη της 18ης Νοεμβρίου 2015, το Cour de cassation (ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο) απέρριψε την αίτηση αναιρέσεως της Hoechst κατά της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, οπότε δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η αίτηση αυτή έχει ακυρωθεί.

24 Δεύτερον, η Hoechst διατείνεται ότι δεν μπορεί να δοθεί καμία χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο. Υποστηρίζει ότι, όσον αφορά αγωγή ακυρώσεως διεθνούς διαιτητικής αποφάσεως, δεν επιτρέπεται στα εθνικά δικαστήρια να ελέγχουν τον τρόπο με τον οποίο επέλυσε ο διαιτητής τα ζητήματα περί ανταγωνισμού σε περίπτωση κατά την οποία αυτός έκρινε, με οριστική διαιτητική απόφαση, ότι δεν υφίσταται καμία παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

25 Η Γαλλική Κυβέρνηση προσθέτει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν περιέχει τα απαραίτητα πραγματικά και νομικά στοιχεία προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα. Ειδικότερα, στην απόφαση περί παραπομπής δεν διευκρινίζονται οι πραγματικές συνθήκες λειτουργίας και η δομή της οικείας αγοράς ή των οικείων αγορών. Το αιτούν δικαστήριο παρέλειψε να μνημονεύσει ορισμένα νομοθετήματα απτόμενα του δικαίου της Ένωσης περί ανταγωνισμού, μολονότι αυτά έχουν εν προκειμένω εφαρμογή, καθώς και οποιοδήποτε στοιχείο σχετικό με το γερμανικό δίκαιο το οποίο διέπει τη σύμβαση παραχωρήσεως αδείας χρήσεως.

26 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς της κύριας δίκης και φέρει την ευθύνη της εκδοθησόμενης δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον το υποβληθέν ερώτημα αφορά την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται καταρχήν να αποφανθεί. Το Δικαστήριο δύναται να αρνηθεί να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος υποβληθέντος από εθνικό δικαστήριο μόνον οσάκις είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κυρίας δίκης, οσάκις το ζήτημα είναι υποθετικού χαρακτήρα ή ακόμη σε περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2001, PreussenElektra, C-379/98, EU:C:2001:160, σκέψεις 38 και 39, και της 22ας Ιουνίου 2010, Melki και Abdeli, C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 27).

27 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν αντιβαίνει στο άρθρο 101 ΣΛΕΕ το ενδεχόμενο εφαρμογής της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως σύμφωνα με την εκ μέρους του διαιτητή ερμηνεία, δεν προκύπτει προδήλως ότι το υποβληθέν στο Δικαστήριο ερώτημα όσον αφορά την προσήκουσα ερμηνεία αυτής της διατάξεως της Συνθήκης ΛΕΕ στερείται λυσιτέλειας για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Το αιτούν δικαστήριο παραθέτει, συνοπτικώς, πλην όμως επακριβώς, τα πραγματικά περιστατικά και τη φύση της διαφοράς αυτής, της οποίας η επίλυση εξαρτάται, κατά το αιτούν δικαστήριο, από την ερμηνεία του άρθρου 101 ΣΛΕΕ. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο προσδιόρισε επαρκώς το πραγματικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η αίτησή του ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης έτσι ώστε να καταστήσει δυνατή την εκ μέρους του Δικαστηρίου χρήσιμη απάντηση στην εν λόγω αίτηση.

28 Τρίτον, η Hoechst και η Γαλλική Κυβέρνηση διατείνονται ότι το υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα δεν ανταποκρίνεται στα επίμαχα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης, καθόσον τα αμερικανικά διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα οποία είναι τα μόνα που έχουν σημασία για τη διαφορά της κύριας δίκης, δεν έχουν ακυρωθεί.

29 Διαπιστώνεται συναφώς ότι το αιτούν δικαστήριο διατύπωσε, βεβαίως, το ερώτημά του κατά τρόπο που να μπορεί να νοηθεί ως σχετικό με την ειδική περίπτωση κατά την οποία ο κάτοχος αδείας θα όφειλε να καταβάλει δικαιώματα εκμεταλλεύσεως για τη χρήση των δικαιωμάτων που αντλούνται από τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, παρά την ακύρωση των διπλωμάτων αυτών.

30 Ωστόσο, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 36 των προτάσεών του, από τη διατύπωση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, όπως αυτή υπομνήσθηκε, κατ' ουσίαν, στις σκέψεις 12 και 13 της παρούσας αποφάσεως, συνάγεται σαφώς ότι το αιτούν δικαστήριο έχει επίγνωση του γεγονότος ότι το χορηγηθέν στις 15 Δεκεμβρίου 1998 δίπλωμα ευρεσιτεχνίας US 522 και το χορηγηθέν στις 17 Απριλίου 2001 δίπλωμα ευρεσιτεχνίας US 140, για τα οποία δεν αμφισβητείται ότι είναι τα μόνα που έχουν σημασία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, δεν έχουν ακυρωθεί. Η εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου μνεία της ακυρώσεως των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας συνιστά απλώς επανάληψη ορισμένων στοιχείων που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 193 και 194 της τρίτης μερικής διαιτητικής αποφάσεως, το περιεχόμενο των οποίων αντιβαίνει προδήλως τόσο στην υπόλοιπη διαιτητική απόφαση, ιδίως δε στις σκέψεις της 51 έως 53, όσο και στα στοιχεία της δικογραφίας που περιήλθε στο Δικαστήριο.

31 Ως εκ τούτου, το προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

32 Επισημαίνεται εξαρχής ότι από την υποβληθείσα ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι η Genentech υποστήριξε κατά τη διαιτητική διαδικασία ότι δεν όφειλε να καταβάλει τα τρέχοντα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως, διότι, βάσει των όρων της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, η καταβολή των δικαιωμάτων αυτών προϋπέθετε, αφενός, την παρουσία του ενεργοποιητή CMVH στο τελικό προϊόν rituximab και, αφετέρου, ότι η παρασκευή ή η χρήση του ενεργοποιητή αυτού θα προσέβαλλαν, ελλείψει της εν λόγω συμβάσεως, τα δικαιώματα που αντλούνται από τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας τα οποία αφορούσε η άδεια χρήσεως. Ο διαιτητής, εντούτοις, απέρριψε τα επιχειρήματα αυτά, κρίνοντας ότι στηρίζονταν σε γραμματική ερμηνεία της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, αντίθετη προς τον εμπορικό σκοπό των συμβαλλομένων μερών, ο οποίος συνίστατο στο να επιτραπεί στην Genentech η χρήση του ενεργοποιητή CMVH για την παραγωγή πρωτεϊνών, χωρίς η εταιρία αυτή να διατρέχει τον κίνδυνο ασκήσεως εναντίον της αγωγής λόγω προσβολής δικαιωμάτων αντλούμενων από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας εκ μέρους του κατόχου των δικαιωμάτων επί της τεχνολογίας αυτής.

33 Ομοίως, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, η Genentech διατείνεται ότι, υποχρεώνοντάς την να καταβάλει τα τρέχοντα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως, μολονότι δεν υφίσταται καμία προσβολή δικαιωμάτων αντλούμενων από δίπλωμα ευρεσιτεχνίας και ενώ, βάσει των ιδίων των όρων της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, τα δικαιώματα αυτά οφείλονταν μόνο για προϊόντα των οποίων η παρασκευή, η χρήση ή η πώληση θα συνιστούσε, ελλείψει της συμβάσεως αυτής παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, προσβολή των δικαιωμάτων που αντλούνται από τα καλυπτόμενα από την άδεια χρήσεως διπλώματα ευρεσιτεχνίας, η τρίτη μερική διαιτητική απόφαση της επιβάλλει αδικαιολόγητες δαπάνες, κατά παράβαση του δικαίου περί ανταγωνισμού.

34 Συνεπώς, μολονότι, τυπικώς, το αιτούν δικαστήριο, όπως διαπιστώθηκε ήδη στη σκέψη 29 της παρούσας αποφάσεως, περιόρισε το προδικαστικό ερώτημά του στην περίπτωση ακυρώσεως των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, το ερώτημα αυτό πρέπει να νοηθεί ως σχετικό και με την περίπτωση της μη προσβολής των δικαιωμάτων που αντλούνται από τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας τα οποία καλύπτει η άδεια χρήσεως.

35 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι με το υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα ζητείται να διευκρινισθεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιβαίνει στη διάταξη αυτή το ενδεχόμενο, βάσει συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, να επιβληθεί στον κάτοχο της αδείας υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων για τη χρήση τεχνολογίας που προστατεύεται βάσει διπλώματος ευρεσιτεχνίας καθ' όλο το χρονικό διάστημα ισχύος της εν λόγω συμβάσεως, σε περίπτωση ακυρώσεως των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας με τα οποία προστατεύεται η τεχνολογία αυτή ή μη προσβολής των δικαιωμάτων που αντλούνται από τα εν λόγω διπλώματα.

36 Η Genentech και η Ισπανική Κυβέρνηση φρονούν ότι στο ερώτημα αυτό προσήκει καταφατική απάντηση. Η Hoechst, η Γαλλική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή διαφωνούν με την άποψη αυτή.

37 Η Genentech προσάπτει στον διαιτητή ότι παρέβη τους σαφείς όρους της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως και το γράμμα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, υποχρεώνοντάς την να καταβάλει δικαιώματα εκμεταλλεύσεως επί των πωλήσεων προϊόντος το οποίο δεν συνιστά παραποίηση ή απομίμηση της προστατευόμενης βάσει διπλώματος ευρεσιτεχνίας τεχνολογίας. Η εταιρία αυτή διατείνεται ότι υποχρεώθηκε να υποβληθεί σε επιπλέον δαπάνες ύψους 169 εκατομμυρίων ευρώ σε σχέση με τους ανταγωνιστές της λόγω αυτού του, ως εκ του αντικειμένου και ως εκ του αποτελέσματος, περιορισμού του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

38 Πρέπει να επισημανθεί συναφώς, όπως επισήμανε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 75 των προτάσεών του, ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να επανεξετάσει τα πραγματικά περιστατικά που διαπίστωσε ο διαιτητής ούτε την εκ μέρους του ερμηνεία της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως βάσει του γερμανικού δικαίου, κατά την οποία η Genentech οφείλει να καταβάλει τρέχοντα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως παρά την ακύρωση των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ή τη μη προσβολή των αντλούμενων από τα διπλώματα αυτά δικαιωμάτων.

39 Πρέπει, επίσης, να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει επισημάνει, στο πλαίσιο συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας αποκλειστικής χρήσεως, ότι η υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων, ακόμη και μετά τη λήξη της ισχύος του διπλώματος ευρεσιτεχνίας το οποίο αφορά η άδεια, μπορεί να απορρέει από εκτίμηση εμπορικού χαρακτήρα ως προς την αξία που προσδίδεται στις δυνατότητες εκμεταλλεύσεως που παρέχονται βάσει της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, κατά μείζονα λόγο σε περίπτωση κατά την οποία η υποχρέωση αυτή έχει συνομολογηθεί σε σύμβαση παραχωρήσεως αδείας χρήσεως συναφθείσα προ της χορηγήσεως του εν λόγω διπλώματος ευρεσιτεχνίας (απόφαση της 12ης Μαΐου 1989, Ottung, 320/87, EU:C:1989:195, σκέψη 11). Υπό τις συνθήκες αυτές, οσάκις ο κάτοχος της αδείας δύναται να καταγγείλει ελεύθερα τη σύμβαση τηρώντας εύλογη προθεσμία, η υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως καθ' όλο το χρονικό διάστημα ισχύος της συμβάσεως δεν είναι δυνατόν να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της απαγορεύσεως του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (απόφαση της 12ης Μαΐου 1989, Ottung, 320/87, EU:C:1989:195, σκέψη 13).

40 Επομένως, από την απόφαση της 12ης Μαΐου 1989, Ottung (320/87, EU:C:1989:195), προκύπτει ότι το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να επιβληθεί μέσω συμβάσεως υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως για την αποκλειστική χρήση τεχνολογίας η οποία δεν προστατεύεται πλέον βάσει διπλώματος ευρεσιτεχνίας, εφόσον ο κάτοχος της αδείας δύναται να καταγγείλει ελεύθερα τη σύμβαση. Η εκτίμηση αυτή στηρίζεται στη διαπίστωση ότι τα οικεία δικαιώματα αποτελούν το τίμημα που πρέπει να καταβληθεί για την εμπορική εκμετάλλευση της τεχνολογίας που προστατεύεται βάσει του διπλώματος ευρεσιτεχνίας, διασφαλιζομένου ότι ο παραχωρών την άδεια δεν θα ασκήσει τα δικαιώματά του βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Καθ' όσον χρόνο η οικεία σύμβαση παραχωρήσεως αδείας χρήσεως παραμένει σε ισχύ, ο δε κάτοχος της αδείας δύναται ελεύθερα να την καταγγείλει, πρέπει να καταβάλλονται δικαιώματα εκμεταλλεύσεως, τούτο δε ακόμη και σε περίπτωση κατά την οποία τα δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας που αντλούνται από τα

διπλώματα ευρεσιτεχνίας των οποίων παραχωρήθηκε η αποκλειστική χρήση δεν μπορούν να αντιταχθούν στον κάτοχο αδείας, δεδομένου ότι έληξε η ισχύς των αντίστοιχων διπλωμάτων. Πράγματι, εφόσον συντρέχουν περιστάσεις αυτής της φύσεως, ιδίως δε αυτή που συνίσταται στη δυνατότητα του κατόχου της αδείας να καταγγείλει ελεύθερα τη σύμβαση παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η καταβολή δικαιωμάτων θίγει τον ελεύθερο ανταγωνισμό υπό τη μορφή περιορισμού της ελευθερίας δράσεως του κατόχου αδείας ή στεγανοποιήσεως της αγοράς.

41 Η λύση αυτή, η οποία συνάγεται από την απόφαση της 12ης Μαΐου 1989, Ottung (320/87, EU:C:1989:195), πρέπει να τύχει κατά μείζονα λόγο εφαρμογής επί περιπτώσεως όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης. Πράγματι, εάν κατά το χρονικό διάστημα ισχύος συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως εξακολουθεί να οφείλεται η καταβολή δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως ακόμη και μετά την εκπνοή της ισχύος των δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας, το αυτό ισχύει, κατά μείζονα λόγο, και προ της εκπνοής της ισχύος των δικαιωμάτων αυτών.

42 Το γεγονός ότι τα δικαστήρια του κράτους που χορήγησε τα επίμαχα στην υπόθεση της κύριας δίκης διπλώματα ευρεσιτεχνίας έκριναν, κατόπιν της λύσεως της συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως, ότι η εκ μέρους της Genentech χρήση της τεχνολογίας που αποτέλεσε το αντικείμενο της παραχωρήσεως δεν συνιστούσε προσβολή των αντλούμενων από τα διπλώματα αυτά ευρεσιτεχνίας δικαιωμάτων στερείται σημασίας, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο σχετικά με το εφαρμοστέο στη σύμβαση αυτή γερμανικό δίκαιο, όσον αφορά τον απαιτητό χαρακτήρα των δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως για το προγενέστερο της λύσεως της συμβάσεως χρονικό διάστημα. Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι η Genentech εξακολουθούσε να έχει τη δυνατότητα να καταγγείλει τη σύμβαση αυτή ανά πάσα στιγμή, η υποχρέωση καταβολής των δικαιωμάτων εκμεταλλεύσεως κατά το χρονικό διάστημα ισχύος της ιδίας αυτής συμβάσεως, ενώ εξακολουθούσαν να υφίστανται τα δικαιώματα που αντλούνταν από τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας τα οποία αφορούσε η σύμβαση παραχωρήσεως, δεν συνιστά περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

43 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει στη διάταξη αυτή το ενδεχόμενο, βάσει συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, να επιβληθεί στον κάτοχο της αδείας υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων για τη χρήση τεχνολογίας που προστατεύεται βάσει διπλώματος ευρεσιτεχνίας καθ' όλο το χρονικό διάστημα ισχύος της εν λόγω συμβάσεως, σε περίπτωση ακυρώσεως των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας με τα οποία προστατεύεται η τεχνολογία αυτή ή μη προσβολής των δικαιωμάτων που αντλούνται από τα εν λόγω διπλώματα, εφόσον ο κάτοχος της αδείας δύναται να καταγγείλει ελεύθερα τη σύμβαση αυτή τηρώντας εύλογη προθεσμία.

Επί των δικαστικών εξόδων

44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει στη διάταξη αυτή το ενδεχόμενο, βάσει συμβάσεως παραχωρήσεως αδείας χρήσεως όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, να επιβληθεί στον κάτοχο της αδείας υποχρέωση καταβολής δικαιωμάτων για τη χρήση τεχνολογίας που προστατεύεται βάσει διπλώματος ευρεσιτεχνίας καθ' όλο το χρονικό διάστημα ισχύος της εν λόγω συμβάσεως, σε περίπτωση ακυρώσεως των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας με τα

οποία προστατεύεται η τεχνολογία αυτή ή μη προσβολής των δικαιωμάτων που αντλούνται από τα εν λόγω διπλώματα, εφόσον ο κάτοχος της αδείας δύναται να καταγγείλει ελεύθερα τη σύμβαση αυτή τηρώντας εύλογη προθεσμία.

(υπογραφές)